

1. ԳԻՏԱՎԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ՀՊՏՀ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ և ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի գիտահետազոտական և նորաստեղծական գործունեության զարգացումը պայմանավորված է ՀՀ տնտեսության մրցունակության բարձրացման գործընթացում համալսարանի մասնակցության անհրաժեշտությամբ: Գիտության վրա հիմնված առաջատար տեխնոլոգիաներն ու նորաստեղծ տնտեսությունը գիտելիքի վրա հիմնված հասարակության մոդելի կարևորագույն հիմնադրույթներն են: Վերջինիս առաջընթաց զարգացումն ու կայունությունը հիմնված են հասարակության և նորաստեղծական տնտեսության արդյունավետ գործունեությունը ապահովող գիտելիքի ստեղծման և կիրառման վրա՝ նպատակ ունենալով բարձրացնել երկրի բնակչության բարեկեցության մակարդակը: Ընդհանուր առմամբ, տնտեսությունը համարվում է գիտելիքի վրա հիմնված, երբ գիտելիքը և մասնագիտական հմտությունը դառնում են զարգացման կարևորագույն ռազմավարական ռեսուրսներ, իսկ պետական կառավարման, տնտեսական, սոցիալական, մշակութային, բնօգտագործման և այլ ոլորտների նպատակները ձեռք են բերվում գիտելիքի, գիտական վերլուծությունների, քննարկումների և փոխգործակցության արդյունքում:

Կրթության որակի բարձրացման, գիտության հետ ուսումնական գործընթացների ինտեգրման և արտաքին միջավայրի պահանջների բավարարման նպատակով պահանջվում է

- համատեղ գիտահետազոտական աշխատանքների կատարման իրականացում և արդյունքների ներդրում կազմակերպություններում,
- կրթության բովանդակային բաղադրիչի կառավարում՝ կորպորատիվ կրթական ծրագրերում համալսարանի պրոֆեսորադասախոսական կազմի ակտիվ մասնակցության միջոցով,
- կադրերի պատրաստման և վերապատրաստման, որակավորման բարձրացման ծրագրերի իրականացման համար շարունակական և լրացուցիչ կրթության կենտրոնի գործունեության արդյունավետության բարձրացում,
- գիտության և նորաստեղծական գործունեությանն աջակցող ինստիտուցիոնալ նոր կառույցների ստեղծում,
- դասախոսների նշանակալի մասի մասնակցության ապահովում գիտահետազոտական և նորաստեղծական գործունեության մեջ,
- ուսանողների մեծ մասին գիտահետազոտական և նորաստեղծական հիմնական հմտություններով օժտում,
- հետազոտությունների միջազգայնացում,
- արտասահմանյան հետազոտական կենտրոններում փորձառություն անցնող համալսարանի դասախոսների թվի ավելացում,
- արտասահմանյան առաջատար ամսագրերում գիտական հետազոտությունների արդյունքների հրատարակումների թվի ավելացում,
- երկրի գիտատեխնիկական և սոցիալ-տնտեսական զարգացման կանխատեսումների մշակում,
- գիտական հետազոտություններում երիտասարդ մասնագետների ներգրավման աշխատանքի ակտիվացում,
- գիտական նախագծերի կառավարման արդյունավետ համակարգի ապահովում,
- համալսարանի գիտական դպրոցների ձևավորում, նրանց նյութական հենքի ամրապնդում,
- գիտական աշխատողների հիմնարար և տեսական պատրաստվածության զարգացում,
- գիտական հետազոտությունների զարգացման համար բոլոր մակարդակների բյուջեներից, հիմնադրամներից, ընկերություններից և մասնավոր ներդրողներից միջոցների ներգրավ-

- ման ակտիվացում, սեփական միջոցներից համալսարանի եկամտի առնվազն 3% հատկացումների ապահովում,
- գիտական հետազոտությունների մշտադիտարկման և արդյունքների գնահատման համակարգի ներդրում,
- համալսարանի նորաստեղծական ենթակառուցվածքի զարգացում (բիզնես ինկուբատորներ, հետազոտական կենտրոններ) և դրա ինտեգրում ՀՀ տնտեսական և կրթական տարածությունում:

2. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԳԻՏԱԿԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ 2014 Թ. ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Հաշվետու ժամանակաշրջանում համալսարանում շարունակվել է 58 ամբիոնային թեմաներով գիտահետազոտական աշխատանքների (հավելված 2.2), ՀՀ ԿԳՆ գիտության պետական կոմիտեի 4 դրամաշնորհային, ներհամալսարանական 8 գիտաուսումնական խմբերի թեմաների և «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնի 5 գիտական ուղղություններով ծրագրերի իրականացումը:

Ամբիոնային հետազոտությունները կատարվել են տնտեսագիտության, բնական գիտությունների, պատմության, քաղաքագիտության, փիլիսոփայության, բանասիրության բնագավառներում: Ի հավելումն դրանց՝ որպես համալսարանի գիտության բնագավառի նորաստեղծություն կարող են դիտվել ներհամալսարանական գիտաուսումնական խմբերի աշխատանքների մեկնարկը, նրանց կայքէջերի ստեղծումը՝ նախագծերի ընդհանուր բնութագրերի, հրապարակումների, միջոցառումների, նորությունների, հայտարարությունների և մեդիաէջերի համապատասխան ենթաբաժիններով:

Համալսարանի գիտական խորհրդի 2014 թվականի մարտի 26-ի նիստում հաստատվել և գործողության մեջ է դրվել «Գիտաուսումնական խմբերի հետազոտական նախագծերի մրցույթի վերաբերյալ կանոնակարգը», համաձայն որի՝ առաջին անգամ հայտարարվել է ներհամալսարանական գիտաուսումնական խմբերի հետազոտական աշխատանքների կատարման մրցույթ՝ գիտական և ակադեմիական ուղղություններով: Միաժամանակ, շարունակվել են «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնի կողմից իրականացվող հետազոտությունները:

Գիտաուսումնական խմբերի թեմաներին մասնակցում է 43 հետազոտող՝ դասախոսներ, ասպիրանտներ և մագիստրանտներ (հավելված 2.1): Առաջին անգամ ձևավորվել է միջազգային գիտաուսումնական խումբ՝ «Ֆինանսական ծառայությունների հասանելիություն» խորագրով, որտեղ ընդգրկվել են օտարերկրյա մագիստրանտներ, ովքեր ուսանում են ՀՀ և Սիրիայի Արաբական Հանրապետության միջկառավարական համաձայնագրի շրջանակներում:

Գիտաուսումնական խմբերի թեմաներն են.

1. «Ֆինանսական ծառայությունների հասանելիության արդի հիմնահարցերը ՀՀ-ում» (խմբի ղեկավար՝ գիտության բաժնի պետ, տ.գ.թ., դոցենտ Խ.Մխիթարյան):
2. «Սպառողների (ուսանողների) բավարարվածության հիմնախնդիրները ՀՀ բարձրագույն կրթական ծառայությունների շուկայում» (խմբի ղեկավար՝ ռեկտոր, տ.գ.դ., պրոֆեսոր Կ.Աթոյան):
3. «Ազգային ինովացիոն համակարգի ձևավորումը որպես տնտեսության զարգացման ռազմավարական ուղղություն» (խմբի ղեկավար՝ տնտեսության կարգավորման և միջազգային տնտեսական հարաբերությունների ֆակուլտետի ղեկան, տ.գ.թ., դոցենտ Ա.Մարգարյան):

4. «ՀՀ-ում ցանցային տնտեսության կայացման նախադրյալների գնահատումը և զարգացման հիմնախնդիրները» (խմբի ղեկավար՝ տնտեսական ինֆորմատիկայի և տեղեկատվական համակարգերի ամբիոնի վարիչ, տ.գ.դ., պրոֆեսոր Վ.Սարգսյան):

5. «Հայաստանի Հանրապետությունում երկրատեղեկատվական համակարգերի կիրառումը անշարժ գույքի կառավարման բնագավառում» (խմբի ղեկավար՝ բնօգտագործման տնտեսագիտության ամբիոնի վարիչ, տ.գ.դ., պրոֆեսոր Ս.Գևորգյան):

6. «ՀՀ արտահանման ներուժի իրացման լոգիստիկ հիմնախնդիրները» (խմբի ղեկավար՝ միջազգային տնտեսական հարաբերությունների ամբիոնի վարիչի ժ/պ., տ.գ.թ., դոցենտ Գ.Նազարյան):

7. «Մոտիվացիայի բարձրացման հիմնախնդիրները բարձրագույն կրթության ոլորտում» (խմբի ղեկավար՝ աշխատանքի տնտեսագիտության ամբիոնի դոցենտ, տ.գ.թ., Մ.Բադալյան):

8. «Գյուղատնտեսական ռիսկերի ապահովագրության համակարգի ներդրման ուղիները ՀՀ-ում» (խմբի ղեկավար՝ ինֆորմատիկայի և վիճակագրության ֆակուլտետի դեկան, տ.գ.թ., դոցենտ Մ.Մովսիսյան):

2014 թվականին համալսարանում կատարվել են «Գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության ենթակառուցվածքի պահպանում և զարգացում» բյուջետային ֆինանսավորմամբ հետևյալ 4 թեմաները.

1. «ՀՀ գիտակրթական համակարգի ռեսուրսային բազան, ինովացիոն-կոմունիկացիոն ապահովվածությունը և ոլորտում ներդրումային միջավայրի ու ներուժի զարգացման գերակայությունները» (թեմայի ղեկավար՝ կառավարման ամբիոնի վարիչ, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս, տ.գ.դ., պրոֆեսոր Յու.Սուվարյան):

2. «Ամբողջական պահանջարկի կառուցվածքային տեղաշարժերի վերլուծությունն ու կանխատեսումը ՀՀ-ում» (թեմայի ղեկավար՝ մակրոէկոնոմիկայի ամբիոնի վարիչ, տ.գ.թ., պրոֆեսոր Ի.Տիգրանյան):

3. «Ազգային ինովացիոն համակարգի ձևավորումը որպես տնտեսության զարգացման ռազմավարական ուղղություն» (թեմայի ղեկավար՝ տնտեսության կարգավորման և ՄՏՀ ֆակուլտետի դեկան, տ.գ.թ., դոցենտ Ա.Մարգարյան):

4. «Տնտեսական մրցակցության պաշտպանության խնդիրները պետական գնումների գործընթացում» (թեմայի ղեկավար՝ ասպիրանտ Գ.Ավետիսյան):

Բացի վերոնշյալից՝ համալսարանի առանձին աշխատակիցներ ներգրավված են ՀՀ ԳԱԱ Մ.Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտում իրականացվող հետազոտություններում, ինչպես նաև միջազգային մի շարք ծրագրերում:

«Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնի 2013 թվականի գիտական ուսումնասիրությունները հրատարակվել են «Տնտեսագետ» հրատարակչությունում: «Ամբերդ» մատենաշարն ընդգրկում է 17 կոլեկտիվ մենագրություններ (հավելված 2.3):

Ուսումնասիրվել են ՀՀ սոցիալ-տնտեսական զարգացման հիմնախնդիրների հետազոտական կարիքները, և «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնի խորհրդի հավանությամբ հայտարարվել է 2014 թվականի հետազոտական թեմաների մրցույթ: Հաստատվել են 5 հետազոտական թեմաներ՝ 45.895 մլն դրամ ֆինանսավորումով և 43 կատարողով (հավելված 2.4):

Իրականացվել են 5 մագիստրոսական հետազոտություններ, որոնց գիտական զեկույցները ներկայացվել են հրատարակության (հավելված 2.5):

Հետազոտական թեմաների և մագիստրոսական հետազոտական ծրագրերի շրջանակներում կազմակերպվել է 12 սեմինար, և ըստ հետազոտական փուլերի քննարկվել են կատարված աշխատանքները:

«Պարենային ապրանքների շուկաների մարքեթինգային հետազոտություններ» թեմայի շրջանակներում համալսարանի պաշտոնական կայքի «Ամբերդ» կենտրոնի էջում տեղադրվել են 7 խորագրերով 11 վիճակագրական նյութերի ժողովածուներ (տվյալների արխիվներ, գործարար տեղեկատու, ավելի քան 10.000 ապրանքի շուկայական գների տեղեկատու, հետազոտության 2 ամփոփ հաշվետվություններ): Կայքում հրապարակվել են նաև «Ամբերդ» կենտրոնի շրջանակներում իրականացվող գիտական սեմինարների վերաբերյալ տեղեկատվություններ (հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն): «Ֆեյսբուք» և «Լինկեդին» սոցիալական ցանցերում գործարկվել են ՀՊՏՀ «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնի պաշտոնական էջերը:

3. ՀՊՏՀ ԳԻՏԱՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

Ուժեղ համալսարանները գործում են ելնելով երկրում գիտելիքի հասարակության կառուցման գործընթացներում ակտիվ մասնակցության և «ուսումնառություն ողջ կյանքի ընթացքում» սկզբունքներից, նպաստում բարձրագույն կրթության բարձր որակին, հետազոտական և նորաստեղծական գործունեությանը: Դրան հասնելու համար երկիրն իրենց ուժերի մեջ վստահ համալսարանների կարիք ունի, որոնք ունակ են որոշելու սեփական զարգացման ուղիները, ինչպես նաև ներդրում ունենալ երկրի սոցիալական, մշակութային և տնտեսական բարեկեցության ապահովման գործում: Այդ տեսակետից՝ ձեռնարկվել են առաջին քայլերը՝ գիտությունը համալսարանի գործունեության հիմնական բաղադրիչը դարձնելու ուղղությամբ, ինչը, իր հերթին, մյուս կարևոր հիմնական խնդրի տնտեսագիտական կրթության հուսալի հենքն է:

Հետևողական աշխատանքներ են իրականացվել միջազգային համագործակցության ընդլայնման ուղղությամբ: Մագիստրոսական հետազոտություններում ներգրավված ուսանողների համար 2014 թվականի մայիսի 22-ին համալսարանում դասախոսությամբ հանդես է եկել Սոֆիայի պետական համալսարանի «Վիա Եվրասիա» կենտրոնի փորձագետը: Սեպտեմբերի 16-18-ին ՌԴ Ա.Մ.Գորչակովի անվան Հանրային դիվանագիտության աջակցման հիմնադրամի աջակցությամբ և ՌԴ ճանաչված փորձագետների մասնակցությամբ համալսարանում կազմակերպվել են վարպետաց դասեր պրոֆեսորադասախոսական կազմի և ուսանողների համար: Տեղի են ունեցել հանդիպումներ արտերկրից և Հայաստանից հրավիրված փորձագետների հետ, կազմակերպվել են դասախոսություններ և ձեռք են բերվել հետագա համագործակցության վերաբերյալ պայմանավորվածություններ:

Նշված ժամանակահատվածում «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնի աշխատակիցները հրատարակել են 4 մենագրություն, 17 գիտական հոդված, հրատարակության են ներկայացրել 8 հոդված (ընդամենը՝ 25, որից 8-ը՝ միջազգային ամսագրերում):

Վերանայվել է «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնի հետազոտական թեմաների մրցույթի կազմակերպման և փորձագիտական գնահատման կարգը:

ՀՀ վարչապետի հանձնարարությամբ մի շարք նախարարություններ (ֆինանսների, էկոնոմիկայի, կրթության և գիտության, աշխատանքի և սոցիալական հարցերի, սփյուռքի, տարածքային կառավարման և արտակարգ իրավիճակների, բնապահպանության, գյուղատնտեսության) ներկայացրել են սոցիալ-տնտեսական զարգացման հիմնախնդիրների հետազոտությունների հայտեր, որոնց հիման վրա 2015 թվականի հունվարին կհայտարարվի ներհամալսարանական գիտական դրամաշնորհների մրցույթ:

Ընդհանուր առմամբ՝ ներհամալսարանական դրամաշնորհային թեմաներում և “Ամբերդ” հետազոտական կենտրոնի հետազոտական ուղղություններում ներգրավված են եղել համալսարանի պրոֆեսորադասախոսական համակազմի շուրջ 26 %-ը:

3.1. Գիտաժողովներ, սեմինարներ

2014 թ. հոկտեմբերի 29-31-ը անցկացվել է համալսարանի 24-րդ գիտաժողովը՝ «**Չարգացման ժամանակակից մարտահրավերներ**» խորագրով: Լիագումար նիստին «Հայաստանի Հանրապետությունում գիտության ոլորտի բարեփոխումների վիճակը և հեռանկարները» զեկուցումով հանդես է եկել ՀՀ ԿԳՆ գիտության պետական կոմիտեի նախագահ, ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Սամվել Հարությունյանը, իսկ «Գիտական հետազոտությունների և ուսումնական գործընթացների ինտեգրման արդի հիմնախնդիրները» զեկուցումով՝ համալսարանի գիտության և արտաքին կապերի գծով պրոռեկտոր, տ.գ.դ., պրոֆեսոր Գագիկ Վարդանյանը:

Գիտաժողովի աշխատանքները կազմակերպվել են «ՀՀ սոցիալ-տնտեսական զարգացման գերակայությունները», «Ֆինանսական շուկաներ և ենթակառուցվածքներ», «Միջազգային տնտեսական համագործակցություն և կրթության որակի ապահովում», «Կայուն զարգացման ապահովում» խորագրերով՝ համապատասխան բաժանմունքներում. ներկայացվել է 200-ից ավելի զեկուցում:

Հրատարակության գործընթացում են գիտաժողովի նյութերը՝ շուրջ 75 մամուլ ծավալով:

Համալսարանի գիտական գործունեությանը նոր շունչ են հաղորդել գիտական բազմաթիվ սեմինարները, որոնք անդրադարձել են ՀՀ պետական բյուջեից ֆինանսավորվող թեմաներին, «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնի շրջանակներում կատարված հետազոտություններին:

2014թ. դեկտեմբերի 20-ին ՀՊՏՀ Եղեգնաձորի մասնաճյուղում անցկացվել է գիտաժողով «Գիտակրթական քաղաքականության զարգացման հեռանկարները ՀՀ մարզերում» խորագրով: Ներկայացվել են շուրջ 40 զեկուցումներ:

Հաշվետու ժամանակաշրջանում կազմակերպվել են նաև կլոր սեղաններ, քննարկումներ ու գիտական բանավեճեր՝ նվիրված կրթության որակի ապահովման, սոցիալ-տնտեսական զարգացման և այլ հրատապ հիմնախնդիրների:

Սեմինարների, կլոր սեղանների, այլ քննարկումների հաճախակի կազմակերպումը, որոնց, բացի դասախոսներից, մասնակցել են ուսանողներ և ասպիրանտներ, ոչ միայն նշանակալի աշխուժացրել են համալսարանի գիտական կյանքը, այլև որոշակի նպաստ բերել մասնակիցների հետազոտական հմտությունների մեծացմանը և հետազոտությունների արդյունքների ներկայացման ու գիտական բանավեճի մշակույթի ձևավորմանն ու փորձի կուտակմանը, ինչը կարևոր նախադրյալ է հետագա հետազոտությունների արդյունավետության բարձրացման համար:

3.2. ՀՊՏՀ աշխատակիցների հետազոտությունների արդյունքների հրապարակումները

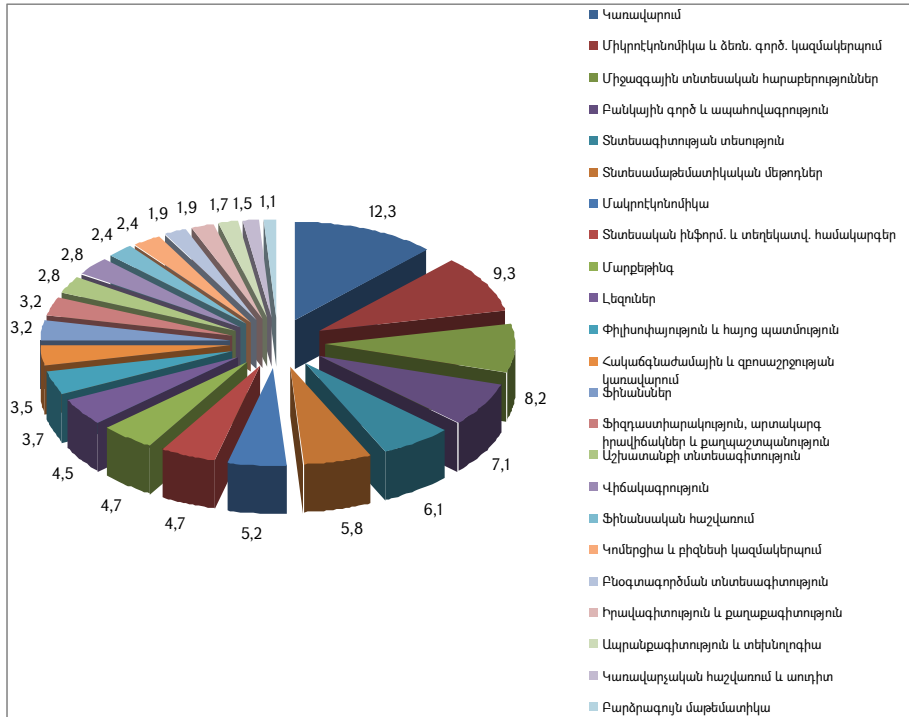
Հաշվետու ժամանակաշրջանում իրականացված հետազոտությունների արդյունքների հիման վրա հրատարակվել են 2 դասագիրք, 13 ուսումնական ձեռնարկ, 42 մենագրություն, 3 գիրք, 4 դասախոսությունների նյութեր, 536 գիտական հոդված, 20 ուսումնամեթոդական աշխատանք: Հոդվածներից 97-ը լույս է տեսել արտասահմանյան պարբերականներում (հավելված 2.6):

Գիտական ամսագրերում 2014 թվականին, 2011 թվականի համեմատությամբ, 1.5 անգամ ավելացել է համալսարանի գիտնական մանկավարժների, ասպիրանտների ու մագիստրանտների հրապարակումների թիվը: Միևնույն ժամանակ, շուրջ 2.6 անգամ ավելացել է հրապարակումների քանակը միջազգային ամսագրերում:

Դրանց շուրջ 50%-ը բաժին է ընկել 6 ամբիոնի (կառավարման՝ 12.3%, միկրոէկոնոմիկայի և ձեռնարկատիրական գործունեության կազմակերպման՝ 9.3%, միջազգային տնտեսական հարաբերությունների՝ 8.2%, բանկային գործի և ապահովագրության՝ 7.1%, տնտեսագիտության տեսության՝ 6.1%, տնտեսա-մաթեմատիկական մեթոդների՝ 5.8%):

Հրապարակված գիտական հոդվածների 53.5 %-ը բաժին է հասնում 7 ամբիոնների. Մակրոէկոնոմիկայի՝ 13 %, Միկրոէկոնոմիկայի և ձեռնարկատիրության կազմակերպման՝ 9 %, Բանկային գործի և ապահովագրության՝ 7.2 %, Մարքեթինգի՝ 6.7%, Միջազգային տնտեսական հարաբերությունների՝ 6.2 %, Ֆինանսների՝ 5.8 %, Կառավարման՝ 5.6 %, Բնօգտագործման տնտեսագիտության՝ 5.4%:

Գծապատկեր 2.1. Հրապարակված գիտական հոդվածներն ըստ մեծ տեսակարար կշիռ ունեցող ամբիոնների հաշվով

Ի հավելումն վերոնշյալի՝ 2014 թվականին հրատարակվել է 42 մենագրություն (2013 թվականին՝ ընդամենը 4): Ցավոք, նույնը չենք կարող արձանագրել գրքերի, ուսումնական ձեռնարկների, դասախոսությունների նյութերի և ուսումնամեթոդական աշխատանքների հրատարակման առումով. 2013 թվականի համեմատությամբ դրանց թիվը նվազել է 29-ով:

4. ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԻ ԳԻՏԱՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ

Համալսարանի հաջողությունները պայմանավորված են լինելու երիտասարդ հետազոտողներով գիտության մարդկային ներուժի զարգացման արագացմամբ:

Ուսանողների գիտահետազոտական աշխատանքը մնում է ուսումնադաստիարակչական գործընթացի հիմնական բաղկացուցիչ մասերից մեկը:

Գիտահետազոտական գործունեության զարգացման սկզբունքային հարցը գիտամանկավարժական դպրոցների զարգացումն է: Գիտամանկավարժական դպրոցների աջակցության գործընթացն առնչվում է՝

- ներգործությանը բարձրորակ գիտաշխատողների կայացման տարբեր փուլերի վրա,
- գիտահետազոտական գործունեության հակվածություն ունեցող, օժտված ուսանողների բացայտմանը և աջակցությանը,

- գիտահետազոտական աշխատանքներում տաղանդավոր ուսանողների, հատկապես մագիստրոսների, ներգրավմանը, ներառյալ՝ ֆինանսական հիմունքներով,
- ասպիրանտուրայում և դոկտորանտուրայում ուսուցմանը,
- երիտասարդ գիտնականների գիտակազմակերպական հմտությունների ձևավորմանը:

Ուսանողների գիտահետազոտական աշխատանքն ուսումնադաստիարակչական գործընթացի հիմնական բաղկացուցիչն է, որն իրականացվում է ֆակուլտետներում, ամբիոններում, հետազոտական կենտրոնում՝ անհատական և ավարտական աշխատանքներ գրելիս, նախադիպլոմային փորձառություն անցնելիս, պետական պատվերի, քաղաքացիաիրավական պայմանագրերի, դրամաշնորհների շրջանակներում հետազոտություններին մասնակցելիս:

2014 թվականի մարտին կազմակերպվել է համալսարանի ուսանողական գիտական ընկերության (ՈՒԳԸ) 36-րդ նստաշրջանի առաջին՝ փուլը, որին մասնակցել է բակալավրիատի 150 ուսանող (նախորդ տարի՝ 78): Նրանցից 70-ը անցել են երկրորդ՝ համալսարանական փուլ: Երկրորդ փուլին մասնակցելու է նաև 35 մագիստրանտ (նախորդ տարի՝ 26): Մասնակիցների թվի աճը հիմնականում պայմանավորված է ֆակուլտետային ՈՒԳԸ նախագահների ակտիվ աշխատանքով, վերջիններիս և ամբիոնների համագործակցության մեծացմամբ, ուսանողների շահադրաման մեխանիզմների բարելավմամբ և ՈՒԳԸ նստաշրջանների կազմակերպման բարձր մակարդակով:

Համալսարանի ուսանողները մասնակցել են նաև այլ բուհերի կազմակերպած գիտաժողովների, կյոր սեղանների, բանավեճերի և մրցույթների:

Հոկտեմբերի 31-ին Հայաստանի պետական մանկավարժական համալսարանում ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից կազմակերպված միջհամալսարանական բանավեճերի մրցույթում հաղթող է ճանաչվել Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի թիմը:

Նոյեմբերի 14-15-ը Ծաղկաձորում տեղի է ունեցել ՀՊՏՀ ուսանողական գիտական ընկերության «BEEngineer» խորագրով միջբուհական ուսանողական գիտական կոնֆերանսը, որը նվիրված էր բուհի ուսանողական խորհրդի հիմնադրման 20-ամյակին: Միջբուհական կոնֆերանսին ՀՊՏՀ-ն ներկայացրել են կառավարման ֆակուլտետի ուսանող Զավեն Խուկեյանը ու հաշվապահական հաշվառման և աուդիտի ֆակուլտետի ուսանող Դավիթ Պետրոսյանը: Նրանց՝ «Կրթությունը որպես ՀՀ տնտեսության զարգացման գրավական» խորագրված զեկուցումը ճանաչվել է «Լավագույն աշխատանք» և արժանացել համապատասխան պատվոգրի ու դրամական պարգևի:

Հաշվետու տարում շարունակվել են ուսանողներին և մագիստրանտներին գիտական աշխատանքներում ներգրավելու ուղղությամբ կատարվող քայլերը: Այս նախաձեռնությունները հաջողված ու հեռանկար ունեցող օրինակներ են՝ հիմք այդ գործընթացի ակտիվացման, նոր ձևաչափերի մշակման ու կիրառման համար:

Այսպիսով՝ թեպետ բոլոր ֆակուլտետներում գիտահետազոտական աշխատանքներում նկատվել է ուսանողների որոշակի ակտիվություն, այդուհանդերձ, ուսանողական գիտահետազոտական գործունեությունը դեռևս չի կարելի համարել բավարար: Միաժամանակ, հարկ է նշել, որ այդ բնագավառում առկա են որոշ հիմնախնդիրներ, որոնք հրատապ լուծում են պահանջում:

5. ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒՄԸ

Համալսարանի գիտական գործունեության միջազգայնացման առումով կարևորվել է հետևյալը.

- հետազոտություններ արտասահմանյան համալսարաններում,
- միջազգային հրապարակումներ,
- մասնակցություն միջազգային գիտաժողովների, գիտական նստաշրջանների և միջազգային ամսագրերի խմբագրական խորհրդի նիստերի:

Համալսարանի աշխատակիցները 2014 թվականին մասնակցել են Շվեյցարիայում, Ավստրիայում, Մալայզիայում, Լեհաստանում, Իսպանիայում, Շվեդիայում, Ռուսաստանի Դաշնությունում, Ուկրաինայում, Վրաստանում անցկացված գիտաժողովների:

Գիտության և արտաքին կապերի գծով պրոռեկտոր, տ.գ.դ., պրոֆեսոր Գագիկ Վարդանյանը, տ.գ.դ., պրոֆեսորներ Միքայել Մելքումյանը, Վարդան Սարգսյանը և Աշոտ Թավադյանը հունվարի 15-18-ը Ռուսաստանի Դաշնության Նախագահին առընթեր ժողովրդական տնտեսության և պետական ծառայության ռուսաստանյան ակադեմիայում մասնակցել են «Ռուսաստանը և աշխարհը. կայուն զարգացում» խորագրով «Գայդարյան համաժողով-2014» միջազգային գիտաժողովին:

Գիտության բաժնի պետ, տ.գ.թ., դոցենտ Խորեն Մխիթարյանը հունվարի 6-10 Կուալա Լումպուրում մասնակցել է տնտեսագիտության, սոցիալական գիտությունների և մենեջմենթի միջազգային կենտրոնի խմբագրական խորհրդի նիստերին:

Միկրոէկոնոմիկայի և ձեռնարկատիրական գործունեության կազմակերպման ամբիոնի վարիչ, տ.գ.դ., պրոֆեսոր Միքայել Մելքումյանը փետրվարի 12-14-ը Ժնևում զեկուցմամբ հանդես է եկել Եվրոպայի միացյալ ազգերի տնտեսական հանձնաժողովում:

Տնտեսության կարգավորման և միջազգային տնտեսական հարաբերությունների ֆակուլտետի դեկան, տ.գ.թ., դոցենտ Ատոմ Մարգարյանը մասնակցել է Բելառուսի ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտի կողմից Մինսկում կազմակերպված՝ «Բելառուսի տնտեսության հետարդյունաբերական զարգացման հանգուցային գործոնները և արդիական ուղղությունները» խորագրով միջազգային գիտական համաժողովին:

Ֆինանսական հաշվառման ամբիոնի վարիչ, տ.գ.թ., դոցենտ Ալվարդ Սարգսյանը մարտի 31-ից ապրիլի 3-ը Քիշնևում և հոկտեմբերի 7-10-ը Թբիլիսիիում մասնակցել է Համաշխարհային բանկի կողմից կազմակերպված «Կրթական հնարավորություններ, աջակցություն համալսարաններին ակադեմիական գերազանցության հասնելու գործում» խորագրով համաժողովին:

Լեզուների ամբիոնի վարիչ, բ.գ.թ., դոցենտ Սուսաննա Չալաբյանը և ամբիոնի դասախոս Ժաննա Միդոյանը օգոստոսի 29-ից սեպտեմբերի 2-ը Սլովակիայի Հանրապետության Կոշիցե քաղաքում մասնակցել են «Անգլերեն լեզվի դասավանդման ասոցիացիայի» 12-րդ գիտաժողովին:

Ապրանքագիտության և տեխնոլոգիայի ամբիոնի վարիչ, տեխ.գ.դ., պրոֆեսոր Սիլվա Սագրադյանը սեպտեմբերի 14-19 Լեհաստանի Կրակովի տնտեսագիտական համալսարանում առաջին անգամ ներկայացրել է մեր հանրապետությունը և հանդես է եկել «Ապրանքագիտությունը հետազոտական գործնական արդի ձեռքբերումներում և ապագա մարտահրավերներում» խորագրով զեկուցմամբ ապրանքագիտության և տեխնոլոգիայի 19-րդ միջազգային գիտաժողովում:

2014 թ. հունվարին, Շվեյցարիայի համագործակցության և զարգացման գործակալության հետ համատեղ, մեկնարկել է «Դեպի Հայաստանի ներառական տնտեսություն» հետազոտական ծրագիրը:

Միջազգային գիտաժողովների են մասնակցել նաև համալսարանի մագիստրանտներն ու ասպիրանտները:

6. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ՆԵՐՈՒԺԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Համալսարանի հաջողությունները պայմանավորված են լինելու երիտասարդ հետազոտող-ներով գիտության մարդկային ներուժի զարգացմամբ, ինչին կոչված է բարձրագույն կրթության

երրորդ աստիճանը՝ ասպիրանտուրան և դոկտորանտուրան, ինչպես նաև գիտական կոչումների համակարգը:

2014 թ. դրությամբ համալսարանի ասպիրանտուրայում սովորում է առկա ուսուցման 29 (այդ թվում 1-ը՝ արտերկրից), հեռակա ուսուցման՝ 84 ասպիրանտ:

Հաշվետու տարում ասպիրանտուրա են ընդունվել առկա ուսուցման համակարգում 8, հեռակա ուսուցման համակարգում՝ 21 դիմորդ: 2014 թվականին առկա ուսուցման համակարգի 10 ասպիրանտ-շրջանավարտից 9 պաշտպանել են թեկնածուական ատենախոսություն: Հեռակա անվճար ուսուցման համակարգում սովորող ասպիրանտներից 25-ն ավարտել են (այդ թվում՝ 4-ը ազատվել են). ատենախոսություն են պաշտպանել 2-ը (հավելված 2.7):

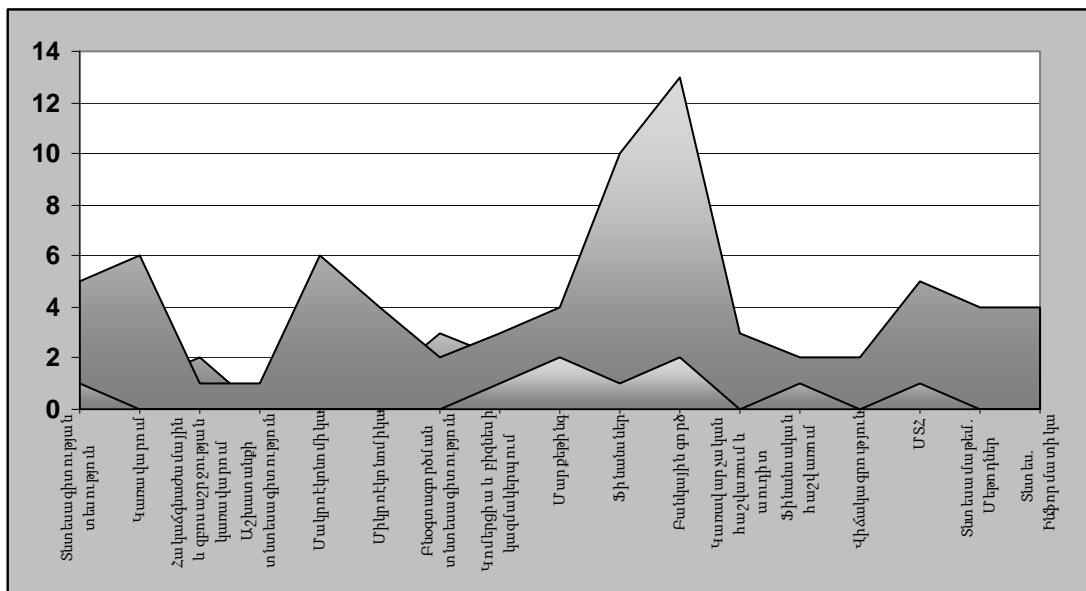
Հաշվետու տարում տարբեր ամբիոններում ձևակերպվել է 4 հայցորդ (վճարովի հիմունքներով). հայցորդի պարտականություններից ազատվել են 18-ը (հավելված 2.8):

2014 թվականին զգալի աշխատանք է կատարվել նաև ասպիրանտուրայի նախկին շրջանավարտների և հայցորդների հետ: 13 ասպիրանտ և հայցորդ պաշտպանել են թեկնածուական ատենախոսություններ:

Ասպիրանտուրայի արդյունավետությունը, ըստ ուսուցման համակարգերի՝ առկա, հեռակա, համապատասխանաբար՝ կազմել է 90.0% (նախորդ տարվա 88.9%-ի համեմատությամբ), 8.0% (նախորդ տարվա 16.7%-ի համեմատությամբ):

Համալսարանում գործող ՀՀ ԲՈԿ-ի 014 մասնագիտական խորհրդում 2014 թվականին կազմակերպվել է 37 ատենախոսության հրապարակային պաշտպանություն (հավելված 2.9):

Հաշվետու տարում ՀՀ ԲՈԿ-ը հաստատել է դոցենտի գիտական կոչում շնորհելու 13 որոշում: Ատենախոսության գիտական ղեկավար նշանակվելու թույլտվություն են ստացել 7 տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտներ:

Գծապատկեր 2.4. ՀՊՏՀ ասպիրանտների և հայցորդների թիվը ըստ ամբիոնների

2014 թ. ՀՊՏՀ գիտական գործունեությունը կարելի է բնութագրել որպես արգասաբեր, նորաստեղծություններով լի: Նոր նախաձեռնությունները տվեցին առաջին արդյունքները, որոնցից կարևորը հետազոտություններում ներգրավված պրոֆեսորադասախոսական համակազմի ոգևորությունն էր, ձևավորված գիտական նոր միջավայրը: Միաժամանակ, ձեռքբերումները նոր

հենք կհանդիսանան հետագա հետազոտությունների համար, կբարձրացվի դասախոսների և հատկապես ուսանողների ու ասպիրանտների ներգրավվածության մակարդակը:

7. ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐԸ 2014 թ.

2014 թ. առանձնահատուկ տարի էր գիտության բնագավառում կատարված ներդրումների առումով: Համալսարանի սեփական միջոցների հաշվին, ՀՊՏՀ խորհրդի որոշմամբ, ոչ բյուջետային եկամուտների 3.7%-ը կամ 100 մլն. դրամ հատկացվեց գիտական հետազոտություններին:

Համեմատության համար՝ զարգացած երկրներում հետազոտություններում կատարվող ներդրումները ՀՆԱ-ի 2-3 %-ն են կազմում: Ի հավելումն դրա՝ 2014թ. ՀՀ պետական բյուջեից ֆինանսավորումը կազմել է 22.1 մլն. դրամ, որից 11.4 մլն. դրամը՝ «Գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության ենթակառուցվածքի պահպանում և զարգացում» հոդվածով, 9.0 մլն. դրամը՝ «Միջազգային գիտական համագործակցություն» հոդվածով, իսկ 1.7 մլն. դրամը՝ «Ասպիրանտների հետազոտությունների աջակցության ծրագիր-2012»-ով: Այսպիսով՝ 2014 թ. գիտական գործունեության համար հատկացումների ընդհանուր գումարը կազմել է 122.1 մլն. դրամ, որից 81.9%-ը համալսարանի սեփական միջոցների հաշվին: Կատարված ներդրումները հիմնականում ուղղվել են հետազոտողների վարձատրությանը: Ավելին՝ գիտական գործունեության համար կատարվել են նաև այլ՝ անուղղակի ծախսեր՝ կապված գիտաժողովների անցկացման, սարքավորումների ձեռքբերման, ենթակառուցվածի զարգացման, հատկապես ներքին ցանցի ստեղծման, նյութատեխնիկական հենքի զարգացման հետ: Դրանց թվին է դասվում նաև «Ամբերդ» հետազոտական գրասենյակի կապիտալ նորոգումը, կահավորումը և հագեցումը գրասենյակային սարքավորումներով:

Գիտական հետազոտություններին հատկացված միջոցները համալսարանի մագիստրոսներին, հայցորդներին և ասպիրանտներին բաշխվել են հետևյալ կերպ՝

- ներհամալսարանական դրամաշնորհներ՝ գիտաուսումնական խմբեր՝ 5.720.000 դրամ,
- «Ամբերդ» հետազոտական կենտրոնի հետազոտական ուղղություններ՝ 10.247.920 դրամ:

Հետազոտություններում ներգրավված ՀՊՏՀ աշխատողներին, միջին հաշվով, վճարվել է իրենց ամսական դրույքաչափի 50% չափով հավելավճար 55,2 մլն. դրամի չափով, ասպիրանտներին և հայցորդներին՝ 80 հազ. դրամ, մագիստրոսներին և ուսանողներին՝ 50-60 հազ. դրամ:

Գիտության ու կրթության նվիրյալների՝ ուսանողի, ասպիրանտի, թե դասախոսի վարձատրությունը պետք է լինի արժանապատիվ: Վարձատրության և նյութական խրախուսման այդ սկզբունքն է այսուհետև կիրառվելու ՀՊՏՀ-ում՝ ակնկալիքով, որ նրանց հետազոտությունների արդյունքներն օգտակար կլինեն ուսումնական գործընթացների արդյունավետության բարձրացման, երկրի զարգացման հիմնախնդիրների լուծման համար:

Հիմնախնդիրները

Չնայած հաշվետու տարում գիտահետազոտական գործունեության բնագավառում ձեռքբերումներին, այդուհանդերձ, դեռևս առկա են մի շարք հիմնախնդիրներ. որոնցից են.

- երկրի սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրերի մշակման գործընթացներում համալսարանի ներուժին ոչ համարժեք մասնակցությունը,
- տնտեսության մասնավոր հատվածի հետ համագործակցության և գիտական հետազոտությունների արդյունքների առևտրայնացման բացակայությունը,
- երիտասարդ հետազոտողներով համալսարանի գիտության բնագավառի մարդկային ներուժի զարգացման, ասպիրանտուրայի և դոկտորանտուրայի արդյունավետության ոչ բարձր մակարդակը,

- ֆինանսական հիմունքներով հետազոտություններում ասպիրանտների և ուսանողների ներգրավման ցածր մակարդակը,
- տնտեսագիտության բնագավառում վերջին նվաճումների հիման վրա ստեղծված մենագրությունների, դասագրքերի և ուսումնական ձեռնարկների սակավաթիվ լինելը,
- արտասահմանյան առաջավոր պարբերականներում գիտական հրապարակումների սակավաթիվ լինելը,
- ըստ ամբիոնների՝ գիտական հրապարակումների անհամաչափ բաշխվածությունը,
- գիտաժողովներին, գիտական սեմինարներին և գիտական այլ քննարկումներին, ըստ ամբիոնների, պրոֆեսորադասախոսական համակազմի ներկայացվածությունը,
- հետազոտությունների ֆինանսավորման աղբյուրները դիվերսիֆիկացված չլինելը:

2014 թ. գիտական գործունեության զարգացման ուղղված նախաձեռնությունները պետք է խթան հանդիսանան առկա հիմնախնդիրների հաղթահարման համար համար: